

Nr 710

Av herr Mundebo m. fl., *angående socionomutbildningen.*

(Lika lydande med motion nr 628 i Första kammaren)

1968 års utbildningsutredning (U 68) har i en kortfattad skrivelse föreslagit en omläggning av socionomutbildningen i syfte att uppnå en snabb och betydande ökning av utbildningskapaciteten vid socialhögskolorna. U 68 framhåller bl. a. att arbetsmarknadens behov av socionomer inom kommunal förvaltning och socialvård är långt större än vad den nuvarande utbildningskapaciteten kan tillgodose, samtidigt som det finns många sökande till socionomutbildningen och intagningspoängen är höga. Antalet utbildningsplatser bör därför enligt utredningens mening i stort sett fördubblas, och denna ökning bör genomföras så snart som möjligt men senast budgetåret 1971/72. För att möjliggöra detta skall studiepraktiken minskas från ett år till ca fem månader. Föredraganden har i statsverkspropositionen tillstyrkt utredningens förslag.

Nuvarande utbildning

Huvudlinjerna i den nuvarande socionomutbildningen fastställdes 1964. Utbildningen omfattar tre linjer — social linje, förvaltningslinje samt teoretisk linje — och består av två och ett halvt års teoretiska studier och ett års studiepraktik. Studiepraktiken är fördelad på två femmånadersperioder och en tvåmånadersperiod, och de båda längre perioderna är i regel förlagda till tredje och sjätte terminen. Före 1964 års utbildningsreform krävdes ett års förpraktik för inträde vid de dåvarande socialinstituten.

I det utredningsarbete som föregick 1964 års utbildningsreform framhölls bl. a. att en väl genomförd och differentierad studiepraktik var ett angeläget moment i utbildningen. Genom en bra och handledd praktik — som skulle återkomma under ett par perioder i utbildningsgången — skulle uppnås en nödvändig pedagogisk växelverkan mellan teori och praktik. Det är också kombinationen av teori och praktik som givit socionomutbildningen dess speciella profil och särskilda värde.

U 68:s förslag

Förslagen från U 68 berör dels utbildningens dimensionering, dels utbildningens innehåll. Utredningens skrivelse omfattar endast två sidor och till denna är fogad en promemoria omfattande sex sidor. I promemorian redovisas vissa data och synpunkter rörande socialhögskolornas utbildningskapacitet, ansökningsfrekvens och intagningspoäng, behovet av socionomer och förhållandet till den samhällsvetenskapliga universitetsutbildningen. Mot denna bakgrund bedömer U 68 att planeringen

av socialhögskolornas utbyggnad bör utgå från minst en fördubbling av den nuvarande utbildningskapaciteten och att denna ökning bör vara genomförd i full utsträckning senast budgetåret 1971/72. Utredningen framhåller att det råder en svår brist på praktikplatser och menar att nu tillgängliga praktikplatser bör utnyttjas effektivare.

Utredningen anser att det bör vara möjligt att — utan att ge avkall på utbildningsmålet — i stort sett fördubbla intagningskapaciteten genom att minska praktiken för varje studerande till totalt ca fem månader. Minskningen av studiepraktiken bör ske redan fr. o. m. höstterminen 1970 och samtidigt bör en kraftig intagningsökning — i stort sett en fördubbling — genomföras utan att några andra väsentliga förändringar nu görs av utbildningens uppläggning.

Studiepraktikens roll

Studiepraktiken utgör en viktig del av socionomutbildningen. Det är som nämnts i hög grad kombinationen av teori och praktik som givit socionomutbildningen dess speciella profil och särskilda värde. Studiepraktiken är sålunda icke något bihang till de teoretiska studierna, den är lika viktig som teoridelen. För en yrkesutbildning som socionomutbildningen är studiepraktiken särskilt viktig. Studiepraktiken ger de studerande tillfälle att konfronteras med praktiska problem på fältet och analysera och lösa problem och uppgifter på skilda nivåer. De studerande får konkreta erfarenheter och kontakt med den sociala verkligheten utanför skolan, de kan praktiskt tillämpa sina teoretiska kunskaper etc.

Det har under de gångna åren rått vissa svårigheter att förverkliga intentionerna i 1964 års utbildningsreform. Utbildningsreformen syftade till en standardhöjning av socionomutbildningen, icke minst den praktiska utbildningen. Det har varit svårt att — samtidigt som antalet utbildningsplatser mer än fördubblats — få fram bra praktikplatser och dugande handledare. Detta har delvis berott på att statliga verk och myndigheter i alltför få fall tagit emot praktikanter. Vidare har socialhögskolornas konsulentorganisation inte byggts ut i tillräcklig omfattning. Flertalet remissinstanser framhåller att U 68 undervärderat möjligheterna att rekvirera flera praktikplatser. Det bör också enligt vår mening vara möjligt att få fram flera praktikplatser bl. a. genom ökad statlig medverkan.

Vi vill erinra om att i den allmänna utbildningsdebatten betonas numera ofta vikten av att de studerande genom praktiskt arbete får pröva sina kunskaper och bygga vidare på praktiska erfarenheter. Flertalet av de studerande vid socialhögskolorna kommer i dag direkt från gymnasiala studier och saknar arbetserfarenhet och kännedom om de miljöer i vilka de kommer att arbeta. Just för socionomutbildningen är praktisk erfarenhet av största betydelse.

Utbildningskapaciteten

En väsentlig ökning av utbildningskapaciteten vid socialhögskolorna har genomförts under senare år. Antalet utbildningsplatser är innevarande år 1 140, medan antalet platser läsåret 1964/65 endast var 526. Efterfrågan på socionomer inom

olika verksamhetsområden har ökat, såväl inom mera traditionella socionomyrken som inom andra verksamhetsområden.

Det finns starka skäl för att ytterligare öka utbildningskapaciteten vid socialhögskolorna. U 68:s bedömning på denna punkt delas av remissinstanserna, även om flera framhåller att det saknas aktuella prognoser rörande arbetsmarknadens behov av socionomer. Den analys av arbetsmarknadsläget som U 68 gör är ytterst knapphändig, och det finns skäl att i detta sammanhang understryka behovet av aktuella prognoser över arbetsmarknaden som grund för utbildningsplanering.

U 68 föreslår som nämnts att en fördubbling av utbildningskapaciteten skall göras på en gång, om möjligt fr. o. m. höstterminen 1970 och senast fr. o. m. läsåret 1971/72. Praktiskt taget alla remissinstanser ifrågasätter om detta är möjligt och förordar i stället en mera successiv ökning av intagningen. Socialhögskolorna m. fl. framhåller att problematiken med praktikplatserna inte är så enkel som utredningen föreställer sig — att praktikplatser som nu årligen utnyttjas för två studerande genom omläggningen skall kunna utnyttjas för fyra studerande. Därtill kommer att en betydande förstärkning av resurserna i fråga om lärare, lokaler och administration är nödvändig. Det torde vara näst intill omöjligt att så snabbt rekrytera kvalificerade lärare i de för socionomutbildningen specifika ämnena, i synnerhet som socialhögskolorna redan nu har svårt att rekrytera lärare i dessa ämnen. Som exempel kan nämnas att i ämnet rättskunskap skulle under de tre närmaste åren behövas ett 30-tal nya universitetslektorstjänster.

En omständighet som bör nämnas i samband med frågan om ökning av utbildningskapaciteten är elevgruppens sammansättning. Det är enligt vår mening önskvärt att bereda flera av dem som nu är praktiskt verksamma inom socialvård och förvaltning tillfälle att genomgå socionomutbildning. Flera av dem saknar emellertid formell behörighet, de har kanske mångårig och kvalificerad arbetserfarenhet, men drar sig för att skaffa de förkunskaper i allmänna skolämnen som nu erfordras. Under senare år har skett en markant nedgång av antalet icke-studenter vid socialhögskolorna. Det borde vara möjligt att bereda sökande med lång praktisk erfarenhet tillträde till socionomutbildningen i större utsträckning än nu. För dessa studerande kunde man eventuellt överväga att reducera kravet på ett års studiepraktik.

Vi vill också beröra ytterligare en fråga som har samband med en ökning av utbildningskapaciteten, nämligen lokaliseringen av en utbyggd utbildning. Socialhögskolor finns för närvarande i Stockholm, Göteborg, Lund, Umeå och Örebro. Vi anser — i likhet med U 68 och vissa remissinstanser — att socionomutbildning bör kunna förläggas också till andra orter än dem som nu har socialhögskola. Vi är dock icke beredda att tillstyrka ett sådant bemyndigande som föredraganden begär, nämligen att Kungl. Maj:t — utan att förelägga en sådan fråga för riksdagen — själv skall få fastställa vilka orter som kan komma i fråga.

Reformering av socionomutbildningen

Den nuvarande socionomutbildningen fastställdes i sina grunddrag 1964. Sedan dess har utbildningen utvecklats i flera avseenden och ett betydande pedagogiskt utveck-

lingsarbete sker nu inom socialhögskolorna. Detta gäller också den praktiska delen av utbildningen.

Delade meningar kan råda om vilka konsekvenser för utbildningens innehåll och uppläggning som ett genomförande av U 68:s förslag skulle komma att få. Utredningen har uppenbarligen inte närmare funderat över denna aspekt utan lagt huvudvikten vid kapacitetsfrågan. U 68 anger inte om och i så fall på vilket sätt som minskningen av studiepraktiken skall kompenseras. Det framgår icke ens av skrivelsen om tanken är att utbildningstiden fortfarande skall vara tre och ett halvt år eller minskas till tre år.

Såvitt vi kan bedöma innebär U 68:s förslag en väsentlig förändring av utbildningens uppläggning. Denna uppfattning delas också av åtskilliga remissinstanser.

Det finns skäl att nu närmare överväga utbildningens innehåll och utformning. Den nuvarande utbildningen har visserligen för endast knappt tio år sedan varit föremål för en genomgripande översyn, och utbildningen anses allmänt vara ändamålsenligt utformad. Under senare år har emellertid en betydande utveckling ägt rum inom de områden som främst sysselsätter socionomer i socialvård och förvaltning. Som exempel på kommande reformer inom dessa verksamhetsfält vill vi bl. a. peka på kommunblocksindelningen och reformeringen av den kommunala socialvården.

Föredraganden meddelar också i statsverkspropositionen att en grundlig översyn av socionomutbildningens uppläggning och innehåll kommer att ske inom ramen för U 68:s mera långsiktiga arbete. Det är enligt vår mening icke lämpligt att utan föregående överväganden göra en så väsentlig omläggning av socionomutbildningen som nu föreslås, för att sedan efter ett sådant beslut börja fundera över utbildningens uppläggning och innehåll. Rimligare måste vara att successivt öka utbildningskapaciteten inom ramen för nuvarande uppläggning av utbildningen och samtidigt redan nu påbörja en översyn av hela utbildningen. Denna översyn bör självfallet omfatta såväl den teoretiska som den praktiska utbildningen, och bl. a. bör studiepraktikens längd och uppläggning härvid övervägas. Vi utesluter inte att en viss reducering av utbildningstiden kan vara möjlig, om socialhögskolorna får resurser för att på olika sätt effektivisera utbildningen, men vill erinra om att krav om förstärkningar i olika avseenden också framförts. I flera av remissyttrandena nämns olika möjligheter att effektivisera den praktiska utbildningen, såsom miljöpraktik, vidgad användning av AV-hjälpmiddel, simulering av praktikfall och ökat antal studiebesök.

Det kan i detta sammanhang nämnas att den svenska socionomutbildningen vid en jämförelse med skandinavisk och annan utländsk utbildning torde tåla en jämförelse när det gäller de teoretiska studierna, men knappast när det gäller den del av utbildningen som omfattar mera direkt inriktade arbetsmetoder. På denna punkt är utbildningen i åtskilliga andra länder klart bättre. I en resolution 1967 rörande socialarbetarnas roll, utbildning och ställning framhöll Europarådets ministerråd, att man i utbildningen borde lägga lika stor vikt vid undervisning och studier av samhället och socialvårdsorganisationen, beteendevetenskaper samt sociala arbetsmetoder. Ministerrådet betonade också vikten av praktik som en väsentlig del av utbildningen.

Sammanfattning

Vi anser att en successiv utbyggnad av socialhögskolornas utbildningskapacitet bör ske under de närmaste åren. Denna bör ske i den takt som är möjlig med hänsyn till tillgången på lärare, lokaler och praktikplatser. Socialhögskolorna bör få erforderliga resurser för att klara denna utbyggnad varvid i synnerhet en förstärkning av konsulentorganisationen är angelägen. Den nuvarande utbildningsorganisationen bör tills vidare bibehållas, och sålunda bör studiepraktiken fortfarande omfatta ett år och icke minskas till fem månader. En översyn av socionomutbildningens innehåll och utformning bör göras innan några mera omfattande förändringar av utbildningen aktualiseras.

Med hänvisning till det ovan anförda hemställer vi,

att riksdagen måtte besluta

1. att successivt öka socionomutbildningen inom ramen för nuvarande studiegång omfattande två och ett halvt års teoretiska studier och ett års studiepraktik; samt
2. att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av socionomutbildningens innehåll och utformning.

Stockholm den 28 januari 1970

Ingemar Mundebo (fp)

Anders Jonsson (fp)
i Mora

Rune Gustavsson (cp)
i Alvesta

Ola Ullsten (fp)

Erik Tobé (fp)

Olle Westberg (fp)
i Ljusdal

Elias Jönsson (fp)
i Ingemarsgården

Bengt Börjesson (cp)
i Falköping

Nils G. Åsling (cp)

Daniel Wiklund (fp)
i Stockholm